

บทที่ 9 การสร้างเจตคติที่ดี

วัตถุประสงค์

เมื่อนักศึกษาได้เรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักศึกษาจะสามารถ

1. บอกความหมายของเจตคติได้
2. อธิบายได้ว่าเจตคติมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไร
3. ยกตัวอย่างได้ว่าเจตคติมีลักษณะธรรมชาติอย่างไรได้อย่างน้อย 3 ประการ
4. เสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้าง พัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียน

ได้อย่างน้อย 5 วิธี

การสร้างเจตคติที่ดี

ในเรื่องของการเรียนการสอนนั้น เจตคตินับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับครูมากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้เพราะเจตคติที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะสามารถชี้ให้เห็นว่า นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนมากน้อยเพียงใดได้ กล่าวคือถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครู ต่อวิชาที่เรียนแล้วจะทำให้นักเรียนอยากที่จะเรียน ไม่เบื่อหน่าย เรียนด้วยความสนุกซึ่งจะมีผลต่อคะแนนที่สอบด้วย และทำนองเดียวกันถ้าหากว่านักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อครูผู้สอนหรือวิชาเรียนแล้วก็จะทำให้นักเรียนรู้สึกไม่อยากเรียน เรียนไปอย่างแข็ง ๆ บางคนถึงกับหนีเรียนไปเลยก็มีซึ่งแน่นอนย่อมมีผลกระทบต่อคะแนนสอบต่อไป ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เด็กล้มเหลวในการเรียนหรือช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน ครูจึงควรได้ศึกษาอย่างละเอียดว่า เจตคตินั้นคืออะไร จะมีวิธีอย่างไรที่จะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดีแก่เด็กได้บ้าง

ความหมายของเจตคติ

เจตคติมาจากภาษาอังกฤษว่า “attitude” ซึ่งเดิมเราจะใช้คำว่า “ทัศนคติ” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “เจตคติ” และในปัจจุบันจะใช้ว่า “เจตคติ”

ในเรื่องความหมายของเจตคตินี้ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

Allport (1962) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงสภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่เป็นตัวกำหนดทิศทาง การตอบสนองของบุคคลต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

Sherif and Sherif (1969) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงรูปแบบของพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะรวมทั้งเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างคงที่ และมีการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีทิศทางเข้าหรือต่อต้านต่อวัตถุ บุคคลและเหตุการณ์ต่าง ๆ

Hilgard (1962) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงแนวโน้มของการกระทำที่หันเหเข้าหาหรือถอยหนีจากวัตถุ สิ่งกับหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และเป็นความพร้อมก่อนที่จะตัดสินใจตอบสนองต่อลักษณะของวัตถุ สิ่งกับหรือสถานการณ์ที่ตัวเขาเข้าไปเกี่ยวข้อง

Cronbach (1977) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงการที่บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งใด บุคคลใด ๆ ที่เป็นรูปธรรม (concretion) หรือนามธรรม (abstraction) ทั้งนี้เป็นผลจากการที่บุคคลได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย

English and English (1985) กล่าวว่า เจตคติเป็นความคงที่ของการตอบสนองหรือเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังกล่าวว่า เจตคติเป็นความคิดซึ่งเป็นภาวะสมมติ ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงแต่อนุมานได้จากพฤติกรรมภายนอก

สมจิต ธนสุกาญจน์และคณะ (2514) กล่าวว่า เจตคติเป็นสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์อันทำให้บุคคลมีท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

สยิตี วงศ์สุวรรณ (2525) กล่าวว่า เจตคติคือการลงความเห็นของความรู้สึกจากการที่ได้รับรู้ว่าปรศนใด (สิ่งใด คนใด สถานการณ์ใด สถาบันใด ตัวใด) ดีหรือไม่ดี (disapproval) เพียงใด

ดังนั้นเราพอจะสรุปได้ว่า เจตคติหมายถึงความรู้สึกทั้งทางดีและไม่ดีของบุคคลอันเกิดจากประสบการณ์ที่มีต่อบุคคล หรือสิ่งของ หรือสถานการณ์ใด ๆ และมีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาตามความรู้สึกดังกล่าว นอกจากนี้เจตคติของบุคคลมีลักษณะค่อนข้างคงที่ด้วย

องค์ประกอบของเจตคติ

เจตคติดี้องค์ประกอบสำคัญ ๆ 3 ประการคือ

1. **องค์ประกอบทางด้านความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Component)** เป็นลักษณะของการที่สมองรับรู้บุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นแล้วจึงเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นขึ้น ถ้าหากว่ามีความรู้หรือเกิดความเข้าใจในสิ่งใดอย่างดีก็ทำให้บุคคลเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น และในทางตรงกันข้าม ถ้าเกิดการรับรู้ในทางที่ไม่เข้าใจก็ทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นขึ้นได้ เช่นการสอนของครู ถ้าครูสอนวิชาคณิตศาสตร์แล้วทำให้นักเรียนเข้าใจสามารถทำการบ้านได้ถูกต้อง เด็กก็จะมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์และในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กเรียนไปแล้วไม่เข้าใจ ทำการบ้านไม่ได้ จะทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชานี้เช่นเดียวกัน

2. **องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective Component)** เป็นลักษณะของความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่เกิดขึ้นในขณะที่ถูกเร้าจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนี้จะมี 2 ลักษณะคือความรู้สึกทางดี (ทางบวก) ได้แก่ พอใจ ชอบ เห็นใจ และความรู้สึกที่ไม่ดี (ทางลบ) ได้แก่ ไม่พอใจ ไม่ชอบเกลียดกลัว เป็นต้น นั่นก็คือในการที่ครูสอน ถ้านักเรียนรู้สึกสนุก สบายใจหรือชอบแล้วก็จะทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครูและวิชาที่เรียน แต่ถ้านักเรียนมีความรู้สึกตึงเครียดอึดอัดกลัวครูเพราะครูดุหรือเพื่อนเยาะเย้ยก็ย่อมจะทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อครูและวิชาเรียนเช่นเดียวกัน

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นลักษณะของความพร้อมที่จะกระทำหรือตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีทิศทางซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบทางด้านความคิด ความเข้าใจและอารมณ์ของบุคคลต่อสิ่งเร้า เช่น ถ้านักเรียนรู้ว่าเข้าเรียนวิชาคณิตศาสตร์แล้วเข้าใจได้รับความรู้มากมาย เรียนแล้วรู้สึกสนุกก็จะทำให้นักเรียนอยากเข้าเรียนทุกชั่วโมง ไม่อยากขาดเรียนถึงแม้จะมีธุระจำเป็น แต่ในทางตรงกันข้ามถ้านักเรียนรู้ว่า เข้าเรียนวิชาคณิตศาสตร์แล้วไม่เข้าใจ ไม่สนุก ตอบคำถามครูไม่ได้ แถมครูก็ชอบพูดตู่ถูกหรือเพื่อนหัวเราะเยาะก็จะทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมการขาดเรียน หลบหน้า หนีเรียนและไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการที่จะทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีหรือไม่เพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 3 ประการและจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทางความคิดและความรู้สึกสามารถเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมขึ้นได้ แต่ก็มีข้อควรระวังคือ บางครั้งองค์ประกอบทางพฤติกรรมอาจไม่สอดคล้องกับองค์ประกอบทางด้านความคิดและอารมณ์เสมอไป เช่น นักเรียนอาจเสแสร้งแสดงความรัก เคารพครู คอยช่วยเหลือครู ทั้ง ๆ ที่ใจอาจจะพยายามคิดแก้แค้นครูก็ได้

ลักษณะธรรมชาติของเจตคติ

เจตคติมีลักษณะที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. เจตคติสามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไปได้ เช่น ถ้าเรามีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนคนใด เรามักอยากเข้าใกล้ อยากคุยกับเพื่อนคนนั้น แต่ถ้าเรามีเจตคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนคนใด เรามักไม่อยากเข้าใกล้ ไม่อยากจะยุ่งด้วยหรือแม้แต่มีกิจกรรม เราก็จะไม่ให้ความร่วมมือหรือเขาจะทำอะไร เราก็จะต่อต้านไปหมด

2. เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เช่น จากพ่อแม่ไปยังลูก จากครูไปยังนักเรียนหรือจากผู้ใหญ่ไปสู่ผู้น้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความศรัทธาหรือความนับถือตลอดจนความรักที่มีในตัวบุคคลเป็นสำคัญ

3. เจตคติจะมีทิศทางและมีปริมาณความเข้มข้นที่แตกต่างกันไป เจตคติจะมีทิศทางทั้งที่เป็นทางบวก (ความชอบ พอใจ เห็นใจ เป็นต้น) และทางลบ (ความไม่ชอบ ไม่พอใจเกลียดกลัว เป็นต้น) ส่วนปริมาณ (degree) นั้นจะมีตั้งแต่ชอบมากที่สุด ชอบมาก ปานกลาง ไม่ชอบและไม่ชอบที่สุด ซึ่งแล้วแต่ความรู้สึกจะไปสิ้นสุดตรงปลายด้านใด

4. เจตคติเป็นสิ่งที่ซับซ้อน เพราะเจตคติขึ้นอยู่กับหลายประการ เช่นอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเข้าใจ ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้นเจตคติจึงเปลี่ยนแปลงไปได้

5. เจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่ถ้าเราชอบหรือเกลียดอะไรแล้วจะต้องเป็นเช่นนั้นไปตลอดชีวิต เราอาจเปลี่ยนแปลงเป็นตรงกันข้ามก็ได้ ถ้าหากว่าสภาพแวดล้อมหรือมีเหตุการณ์บางอย่างเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นเจตคติอาจเปลี่ยนแปลงจากไม่ยอมรับไปสู่การยอมรับหรือจากการยอมรับไปสู่การไม่ยอมรับ เช่น เดิมมีเจตคติที่ไม่ดีต่อทหารเพราะคิดว่าทหารชอบดื่มเหล้า แต่หลังจากได้ไปคลุกคลีกับทหารก็เกิดมองเห็นว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้นจึงชอบทหารหรือหญิงชายรักกันมากจึงได้แต่งงานกันแต่หลังจากอยู่กันได้ไม่ถึง 1 ปี กลับกลายเป็นเกลียดกันและหย่าร้างไปก็มี

6. เจตคติดีมีลักษณะคงทนถาวรพอสมควร ถึงแม้ว่าเจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็มิได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายในวันเดียว เดียวเกลียด เดียวชอบกลับไปกลับมา เราจะเห็นว่าบางคนมีความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไรแล้วก็มีความรู้สึกเช่นนั้นตลอดไป และกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเช่นนั้นได้จะต้องใช้เวลา หรือเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมต่างๆ มากมาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ดังนั้นเจตคติที่ไม่มั่นคงก็พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้ แต่ถ้าเป็นเจตคติที่มั่นคงถาวรแล้วย่อมเปลี่ยนแปลงได้ยาก

7. บุคคลแต่ละคนย่อมมีเจตคติต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์เดียวกันแตกต่างกันไปได้ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

การเกิดเจตคติ

นักจิตวิทยาได้พยายามศึกษาถึงปัญหาว่าเจตคติเกิดขึ้นได้อย่างไรมาเป็นเวลานานแล้ว และต่างก็มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า โดยพื้นฐานแล้ว เจตคติไม่ได้ติดตัวมาโดยกำเนิดแน่ ๆ แต่เกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ซึ่งมีขบวนการซับซ้อนมาก ดังนั้นการที่ครูจะสร้างเจตคติที่ดีให้แก่เด็ก จำเป็นจะต้องทราบว่าจะเกิดหรือมีต้นเหตุมาจากทางใดบ้าง ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการรวบรวมความรู้สึกที่สะสมมานาน ในกรณีเช่นนี้เจตคติไม่ได้เกิดขึ้นมาอุปบับจากประสบการณ์เดียว แต่เกิดขึ้นจากความรู้สึกหลาย ๆ อย่างที่เราได้รับและทำให้ท่าทีของเราเป็นเช่นนั้นที่ละน้อย เช่น เด็กหญิงนารีอาจมีเจตคติที่ดีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ เพราะ
 - ครูที่สอนวิทยาศาสตร์เป็นครูที่เด็กหญิงนารีรัก
 - เด็กหญิงนารีได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันตอบปัญหาวิทยาศาสตร์

- เด็กหญิงนารีได้รับคำชมเชยจากครูเพราะทำโจทย์แบบฝึกหัดได้ถูกต้อง
- เด็กหญิงนารีได้รับคัดเลือกเป็นประธานชมรมวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ความรู้สึกที่เราสะสมมานานนี้จะทำให้เกิดเจตคติได้เร็วและเปลี่ยนยากด้วย เช่น พ่อแม่เป็นคนเข้มงวด ห้ามพูดเรื่องเกี่ยวกับเพศ และครูก็สอนและอบรมเช่นนั้นเหมือนกัน ก็จะทำให้เด็กไม่กล้าพูดเรื่องเพศเพราะเด็กจะเกิดความรู้สึกว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งต่ำช้า น่าอาย ซึ่งจริง ๆ แล้วอาจเป็นเรื่องธรรมดาของบุคคลอื่น

2. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ถ้าหากว่ามีเหตุการณ์ใดหรือบุคคลใดทำให้เกิดความพอใจหรือประทับใจหรือประทับใจ เราจะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากว่าเหตุการณ์ใดหรือบุคคลใดนำมาซึ่งความทุกข์ ความโหดร้าย ความเจ็บปวดก็จะทำให้เรามีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น เช่นการที่ครูสอนวิชาคณิตศาสตร์แล้วทำให้นักเรียนไม่เข้าใจ โดนครูดุบ่อย ๆ และทำโจทย์แบบฝึกหัดไม่ได้ก็เลยพาลให้นักเรียนไม่ชอบครูที่สอนและไม่ชอบวิชาคณิตศาสตร์ไปด้วย หรือกรณีลูกสาวถูกพ่อตนเองข่มขืนก็จะมีความรู้สึกและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อพ่อ และผู้ชายทุกคนเป็นต้น

3. เจตคติเกิดจากการเลียนแบบจากผู้อื่น ตามปกติคนเราเมื่อเกิดความนับถือยกย่องหรือให้ความเคารพต่อใครแล้วก็มักจะยอมรับแนวความคิดและยึดเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้เพราะการเลียนแบบย่อมทำให้เรามีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกับเขา ทำให้รู้สึกปลอดภัยและบุคคลส่วนใหญ่ที่เด็กมักจะเลียนแบบได้แก่ พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ครู อาจารย์ เช่น ถ้าพ่อแม่ไม่ชอบตำรวจ ลูก ๆ ก็จะไม่ชอบตามไปด้วย เป็นต้น

4. เจตคติเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้แก่ พ่อแม่ ครู สื่อมวลชนและวัฒนธรรมต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถสร้างภาพพจน์หรือหล่อหลอมให้เป็นเจตคติได้ เช่น

- การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลต่อเด็กสูงสุด โดยเฉพาะเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้เพราะพ่อแม่จะทำหน้าที่ 2 ประการคือ ประการแรก เป็นผู้ควบคุมการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ และประการที่ 2 ทำหน้าที่ควบคุมข่าวสารต่าง ๆ ที่ลูกจะได้รับ ถึงแม้ข่าวสารจากพ่อแม่จะไม่ถูกต้อง แต่ก็ยังเป็นแหล่งข่าวสารที่เด็กเชื่อถือ ดังนั้นข่าวสารจากพ่อแม่จึงก่อให้เกิดเจตคติต่าง ๆ ขึ้นแก่เด็กได้ เช่น พ่อแม่มักบอกว่า ถ้าร้องไห้ตำรวจจะมาจับบ้าง หรือตุ๊กแกจะมากินตับบ้าง ข้อมูลเช่นนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อตำรวจและตุ๊กแก เป็นต้น

หรือสื่อมวลชนทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคติขึ้นในบุคคลทั้งสิ้น เช่นเราไม่เคยมีเจตคติต่ออาวุธนิวเคลียร์เลย แต่จากสื่อมวลชนทั้งหลาย เช่น จากภาพยนตร์เรื่อง The Day After ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์แก่เราก็จะทำให้เรามีเจตคติที่ไม่ดีต่ออาวุธนิวเคลียร์ได้

การเสริมสร้างพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าถ้าผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อครู ต่อวิชาที่เรียนแล้วย่อมมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนและในที่สุดก็จะประสบความสำเร็จในการเรียนต่อไป นอกจากนี้ครูควรจะได้ระลึกไว้ว่า ถ้าหากครูได้ปลูกฝังเจตคติที่ดีให้แก่เด็กเสียตั้งแต่เริ่มต้นแล้วย่อมดีกว่าที่จะมาแก้ไขในภายหลัง ทั้งนี้เพราะเจตคติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ก็มีได้หมายความว่าทำไม่ได้เลยทีเดียว ดังนั้นเมื่อครูพบว่า เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ครูก็ควรจะต้องหากลวิธีที่จะเปลี่ยนเจตคติให้เข้าสู่แนวทางที่ถูกต้องด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับวิธีการที่ครูอาจจะนำไปใช้ในการเสริมสร้าง พัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติของเด็ก มีดังนี้

1. ครูควรให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนแก่เด็กด้วยการชี้แจงหรืออภิปราย ทั้งนี้เพราะบางครั้งเด็กอาจจะมีความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงครั้ง ๆ กลาง ๆ จึงทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากเด็กได้รับรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยละเอียดในเรื่องนั้นแล้ว ก็อาจจะทำให้เด็กเปลี่ยนเจตคติได้ ดังเช่นจากการทดลองในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งซึ่งได้มีการวัดเจตคติของนักศึกษาเกี่ยวกับคนยิว ผลปรากฏว่านักศึกษามีเจตคติเกี่ยวกับคนยิวไปในด้านลบ ต่อจากนั้นได้มีการฉายภาพยนตร์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนยิวในทุกแง่มุมและได้มีการวัดเจตคติอีกครั้งหนึ่งซึ่งผลปรากฏว่าทำให้นักศึกษากลุ่มนั้นมีเจตคติต่อคนยิวไปในด้านบวกมากขึ้น

2. ครูควรแนะนำให้นักเรียนได้อ่านหนังสือดี ๆ จะสามารถช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนเจตคติได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าครูได้คอยช่วยชี้แนะและอภิปรายให้นักเรียนได้มองเห็นจุดสำคัญ หลังจากที่ได้อ่านหนังสือไปแล้วด้วย ทั้งนี้เพราะขณะที่เด็กอ่านนิทานหรือนวนิยาย เรื่องสั้นนั้นสมองจะแปลความหมายและความคิดที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือซึ่งอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียม ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี เป็นต้น กลายเป็น ความรู้สึกและแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งในที่สุดก็จะกลายเป็นเจตคติที่ครูต้องการจะปลูกฝัง ให้เกิดขึ้นได้

3. ครูควรจัดหาตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวครูเองซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ได้ใกล้ชิดเด็กมาก และเด็กก็มีศรัทธาอยู่แล้ว เช่น

— ถ้าต้องการให้เด็กเป็นคนตรงต่อเวลา สะอาดเรียบร้อยหรือมีนิสัย รู้จักรักทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ครูจะต้องทำให้เป็นแบบอย่างก่อน

— ถ้าต้องการให้เด็กเป็นคนมีเหตุผล อดทนต่อการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ครูจะต้องแสดงให้เห็นว่าสามารถอดทนฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ของนักเรียนที่ไม่เหมือนกันได้

ฯลฯ

นอกจากนี้ครูจะต้องพยายามทำความเข้าใจและรับรู้ปัญหาส่วนตัวของเด็กเพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น ในที่สุดเด็กก็จะเลียนแบบเจตคติบางสิ่งบางอย่างไปจากครูได้

4. ครูควรพยายามใช้เหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นแก่เด็กสอดแทรกเกี่ยวกับเจตคติ เช่น เด็กทำของผู้อื่นเสียหาย ครูควรถามถึงความรู้สึกของเด็กว่า ถ้าหากว่ามีใครมาทำของตนเสียหายบ้าง ตนเองจะรู้สึกอย่างไรเพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของสมบัติของผู้อื่น รวมทั้งคำนึงถึงความสำคัญของความรู้สึกของผู้อื่นด้วย

5. ครูควรจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียน ให้น่าสนใจ โดยพยายามให้เด็กเกิดความรู้สึกประทับใจ เช่น มาเรียนวันแรกเห็นโรงเรียนสะอาด บรรยากาศในห้องเรียนดี ครูใจดี เป็นกันเอง ตลอดจนเพื่อน ๆ ก็แสดงความเป็นมิตร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดเจตคติที่ดีขึ้นได้

6. ครูควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างเจตคติโดยการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย (Jacob) ซึ่งอาจจะจัดในรูปของการให้เด็กแสดงละครสวมบทบาท (Role-playing) ต่าง ๆ ตามที่ครูต้องการให้เด็กเปลี่ยนเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต้องการให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อผู้มีอาชีพครู ก็ให้นักเรียนแสดงบทบาทเป็นครู เป็นต้น ซึ่งจากการทดลองของ Janis และ King (1954),

Festinger และ Carlsmith (1959) และ Culbertson (1957) พบว่าการใช้ Role-playing นับว่าเป็นวิธีที่สามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก

7. ครูควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนในการที่จะช่วยให้เด็กได้เปลี่ยนใจมายึดถือสิ่งใหม่ ๆ ได้ โดยการให้รางวัลหรือมีคำชมเชย หรือมีการแข่งขันเกิดขึ้น

8. ครูควรใช้วิธีเร้าอารมณ์ให้เกิดขึ้นแก่เด็กทั้งทางบวกและทางลบ เพราะอารมณ์นับว่ามีส่วนช่วยในการพัฒนาเจตคติมาก เช่น

– ถ้าหากว่าเด็กมีอารมณ์ดีก็จะทำให้เด็กมองโลกในแง่ดี เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้น

– ถ้าหากว่าเร้าให้เด็กเกิดอารมณ์กลัวในเรื่องที่ไม่ดี ไม่ควรกระทำก็จะช่วยทำให้เปลี่ยนเจตคติตามที่ต้องการได้เช่นกัน เช่น กรณีที่ให้เด็กได้ดูภาพยนตร์เกี่ยวกับสภาพของผู้ติดยาเสพติด ตั้งแต่เมื่อยังไม่ติดยา มีสุขภาพแข็งแรงดี จนกระทั่งเมื่อเป็นทาสของยาเสพติด ซึ่งมีลักษณะของร่างกายที่ผอม หนึ่งหุ้มกระดูก เด็กก็จะเกิดความรู้สึกน่ารังเกียจ น่ากลัว หรือเกิดเจตคติที่ไม่ดีเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้น

9. ครูควรใช้กฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัย หรือข้อบังคับหรือแรงกดดันจากกลุ่มเป็นเครื่องช่วยระงับพฤติกรรมของนักเรียน ในระยะแรก ๆ นักเรียนอาจจะไม่เต็มใจที่จะทำ แต่ต่อมากเด็กจะเกิดความเคยชิน กลายเป็นนิสัย และเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นได้ในภายหลัง ทั้งนี้เพราะเมื่อเด็กเข้ากลุ่มก็ย่อมต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีเจตคติตรงกับผู้อื่นในกลุ่ม ดังนั้นก็จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กลุ่มตั้งไว้ เช่น การเป็นคนตรงต่อเวลา ห้ามพูดหยาบ ห้ามพูดปด เป็นต้น

10. ครูควรใช้วิธีชักจูงใจเพื่อเปลี่ยนเจตคติของนักเรียน ซึ่งการที่นักเรียนจะเปลี่ยนเจตคติได้มากน้อยเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับวิธีการต่าง ๆ ซึ่งครูควรทราบเช่น

– ในการเสนอข่าวสารที่ต้องการให้แก่เด็กนักเรียนนั้นครูควรจะเสนอข่าวทั้งสองด้านมากกว่าที่จะเสนอข่าวเพียงด้านเดียว กล่าวคือครูควรจะให้เด็กได้เปรียบเทียบข่าวสารนั้นทั้งในแง่ดีและแง่เสียมากกว่าที่จะให้เด็กได้เห็นแง่ดีหรือแง่เสียเพียงอย่างเดียว [Hovland, Lumsdaine และ Shaffield (1949), Lumsdaine & Janis, (1953)] ทั้งนี้เพราะการเสนอข่าวสองด้านจะทำให้ผู้ฟัง (นักเรียน) ไม่เปลี่ยนเจตคติไปตามการโฆษณาชวนเชื่ออื่น ๆ (ที่ครูไม่ต้องการ) ที่จะตามมาได้ดีกว่าการเสนอข่าวแบบด้านเดียว และถ้ามีการเสนอข่าวเพียงด้านเดียว นักเรียนที่มีสติปัญญาดีซึ่งมักจะเป็นคนชอบวิเคราะห์ วิวิจารณ์ จะเกิดความรู้สึกว่าตนไม่มีอิสระ ถูกบังคับให้ยอมรับข่าวสารที่เสนอมาก็จะถูกโต้แย้ง และทำให้เปลี่ยนเจตคติได้ยาก

– ในการเสนอข่าวสารให้นักเรียนทราบ ครูควรคำนึงถึงลำดับของการเสนอข่าวสารด้วยว่า ข่าวสารใดควรเสนอก่อน-หลัง ซึ่งจากการศึกษาของ McGuire (1975) พบว่าการให้ข่าวสารหรือข้อมูลที่ผู้รับต้องการหรือพึงปรารถนา ก่อน แล้วตามด้วยข้อมูลที่ผู้รับไม่พึงปรารถนา จะมีผลต่อการสนใจมากกว่าการให้ข้อมูลในลักษณะตรงกันข้าม

– ในการเสนอข่าวสารหรือให้ข้อมูลครูควรสรุปข่าวสารนั้นอย่างชัดเจนมากกว่าการให้นักเรียนสรุปเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่มีความเข้าใจยากมากเพียงใด การสรุปข่าวสารยิ่งมีความจำเป็นและช่วยให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติมากขึ้นเพียงนั้น ดังเช่นจากการศึกษาของ Hovland และ Mandell (1952) ซึ่งได้แบ่งผู้ร่วมการทดลองเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งได้รับแต่ข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการลดค่าเงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกา แต่อีกกลุ่มหนึ่งที่มีทั้งการวิพากษ์วิจารณ์และการสรุป ผลปรากฏว่าผู้ร่วมการทดลองกลุ่มหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติตามข่าวสารมากกว่าผู้ร่วมการทดลองกลุ่มแรกเป็นสองเท่า ทั้งนี้เพราะเรื่องของการลดค่าเงินเป็นเรื่องยากเมื่อไม่มีการสรุปให้จึงยากที่ผู้ร่วมการทดลองจะเข้าใจ

สรุป

– เจตคติ หมายถึงความรู้สึกทั้งทางดีและไม่ดีของบุคคลอันเกิดจากประสบการณ์ที่มีต่อบุคคล หรือสิ่งของหรือสถานการณ์ใด ๆ และมีแนวโน้มที่จะทำให้อุบัติกรรมออกมาตามความรู้สึกดังกล่าว

– เจตคติมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ 3 ประการคือ องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ และองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม

– เจตคติมีลักษณะธรรมชาติคือ สามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไปได้ สามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ มีทิศทางและความเข้มที่แตกต่างกันไป เจตคติเป็นสิ่งที่ซับซ้อนสามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่ก็มีลักษณะคงทนถาวรพอสมควร และแต่ละคนจะมีเจตคติต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่งไรก็ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลนั้น

– เจตคติเกิดขึ้นจากการรวบรวมความรู้สึกที่สะสมมานาน หรือเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล หรือเกิดจากการเลียนแบบผู้อื่นหรืออาจเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

ส่วนวิธีการเสริมสร้าง พัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นครูอาจกระทำได้โดยการให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนแก่เด็ก แนะนำให้เด็กได้อ่านหนังสือที่ดี ๆ หาตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ ใช้เหตุการณ์ประจำวันสอดแทรกเกี่ยวกับเจตคติ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้น่าสนใจ จัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ตรง สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น ใช้วิธีเร้าอารมณ์ทั้งทางบวกและทางลบ ใช้กฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัย ข้อบังคับและแรงกดดันจากกลุ่มและใช้วิธีชักจูงใจ เป็นต้น

คำถามท้ายบทที่ 9

1. จงให้ความหมายของคำว่า “เจตคติ” อย่างเป็นสั้น ๆ
2. “เจตคติ” มีองค์ประกอบอะไรบ้าง จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
3. ท่านเข้าใจว่า “เจตคติ” มีลักษณะธรรมชาติอย่างไรบ้าง จงอธิบายให้เห็นชัดเจน
4. จงอธิบายถึงที่เกิดของ “เจตคติ” มาสัก 3 ข้อ
5. ท่านจะมีวิธีเสริมสร้าง พัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียนได้อย่างไรบ้าง จงอธิบาย

บรรณานุกรม

- สถิต วงศ์สุวรรณค์ *จิตวิทยาการศึกษา* สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น กรุงเทพฯ, 2525.
- สมจิต ชนสุกาญจน์, ก่อ สวัสดิ์พานิชย์, ดร. และเชื้อ สารีมาน *วิชาครู ตอน 3 จิตวิทยา*
โรงพิมพ์คุรุสภา กรุงเทพฯ 2514.
- สุวิไล เรียงวัฒนสุข *จิตวิทยาสังคม* บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด กรุงเทพฯ 2527.
- Cronbach, Lee J. *Educational Psychology* New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1977.
- English, H.B. and English, A.C. *A Comprehensive Dictionary of Psychological and Psycho-analytical Terms.* New York : David McKay Co., Inc., 1958.
- Hilgard, Ernest R. *Introduction to Psychology.* 3 rd. ed. New York : Hocourt Blace & World Inc., 1962